

סיכום התייחסויות חברי הפורום לנושא: "עקרונות ראשוניים לניהול מערכת השקל הדיגיטלי"

פורום תעשייה פיננסית

ספטמבר 2023

נקודות להתייעצות עם הפורום

(כפי שהוצגו ביום 18.06.23)

- האם קיימות נקודות נוספות אליהן חשוב להתייחס בעיצוב [הסכמה](#) כבר בשלבים הראשוניים ? (סוגי המשתתפים, האינטראקציות וכד')
- האם נדרשות התאמות כלשהן במסגרת שהוגדרה לדיון [בסביבה הרגולטורית](#) ?
- נשמח לחוות דעת הפורום בנוגע לעקרונות הקשורים [לתפקיד בנק ישראל כמנהל ומתפעל מערכת](#) תשלומים קמעונאית.

ההתייחסויות שהתקבלו מחברי הפורום

ריכוז התייחסויות שעוסקות בנושא

להלן ריכוז התייחסויות בנושא :

- **אינטראופראביליות -** סוגיית חיבוריות המערכת הועלתה במספר הערות משתתפים תוך התייחסויות למספר אלמנטים בנושא זה: חיבוריות עם מערכות קיימות לתשלומים דיגיטליים, תמיכה בתשלומי שק"ד באפליקציות ונקודות המכירה הקיימות (PoS) ואינטראקציה מול צורות תשלום עתידיות (כגון: נכסים דיגיטליים);
- **רגולציה –**
 - הצורך בקביעת כללים אחידים בכל הנוגע להיבטים של מניעת הלבנת הון, אבטחת מידע, הגנת סייבר, פרטיות וניהול סיכונים למערכת השק"ד אשר תדרוש בוודאי התאמות לרגולציות הקיימות;
 - התאמות ליוזמות רגולטוריות קיימות המקדמות מטרות "דומות/זהות" (צמצום השימוש במזומן, שיק דיגיטלי וכד');;
 - הצורך בהגדרת התיאום והשת"פ בין הרגולטורים (תחומי אחריות, העברת מידע וכד');;
 - התאמות נדרשות בחקיקה בנקאית בדגש על חקיקה יציבותית.

ההתייחסויות שהתקבלו מחברי הפורום

ריכוז התייחסויות שעוסקות בנושא (המשך)

- **פרטיות המשתמש** - הצורך במציאת פתרון לסוגיה של שמירת פרטיות המשתמשים בשקל הדיגיטלי מצד אחד, ומניעת הלבנת הון מצד שני;
- **אבטחת מידע וסייבר** - הנחת יסוד לפיה הארנק יהווה מטרה לביצוע הונאות ותקיפות סייבר כנגד המערכת הטכנולוגית וכנגד המערכת הפיננסית. ידרשו בקרות קפדניות בהיבטים של אבטחת מידע ומניעת הונאות;
- **סוגיות נוספות הנוגעות בתפקידי בנק ישראל** –
 - תשלום ריבית בגין החזקת שקל דיגיטלי עלול לעודד את הציבור לעשות בו שימוש כתחליף לפיקדונות הבנקאיים, באופן שיביא לעלייה בעלות גיוס המקורות של הבנקים, וכתוצאה מכך לייקור מוצרי האשראי ללקוחות. בהקשר זה, צוין גם כי לחץ תחרותי וממשלתי עלול להביא לתשלום ריבית על השק"ד ובכך ייוצר מוצר מונטארי חדש – "מזומן נושא ריבית";
 - בנק ישראל יצטרך לשמור על האיזון הדרוש בין המחויבות להמשיך ולהבטיח תקינות ונאותות מערכות תשלומים קיימות ובין הרצון לקדם את המערכת החדשה. בהקשר זה, צוין גם הצורך לוודא כי המערכת המוצעת לא תדחק לשוליים שירותי תשלום קיימים;
 - הכחשת עסקאות - עד היום נושא זה לא היה חלק מתחומי אחריותו כבנק מרכזי, האם וכיצד בנק ישראל ינהל את הנושא ?

ההתייחסויות שהתקבלו מחברי הפורום

ריכוז התייחסויות שעוסקות בנושא (המשך)

- **הגדרת העקרונות לניהול תוך הסתכלות על הצעת הערך של השק"ד** – בשלבים מתקדמים יותר תידרש מסגרת רחבה יותר להגדרת הצעת הערך של השק"ד לשוק תוך שיתוף גורמים מהמגזר הפרטי:
- **הפרדה בין ניהול הסכמה לתפעול המערכת** – תיתכנה תועלות בראייה של עלות/תועלת וחדשנות מהפרדה בין שני התפקידים.

ההתייחסויות שהתקבלו מחברי הפורום

ההתייחסויות כלליות

חלק מהותי מההערות שהתקבלו מחברי הפורום הינן כלליות ועוסקות במהותו ובמאפייניו של שק"ד (ו-rCBDC בכלל) כולל המוטיבציות להנפקה של מטבע זה והסיכונים הגלומים בהנפקתו. להלן תגובתנו למספר התייחסויות כלליות שהתקבלו:

התייחסות/שאלה	תגובה/תשובה
הערכה לפיה היתרונות הפוטנציאליים מהנפקה לא הוגדרו עד הסוף ולכן, בשלב זה, הסיכונים מהנפקה של מטבע זה עולים על היתרונות. בהקשר זה, הומלץ להתייחס לפרסומי ה-FED ומאמרים עיתונאיים שונים אשר לתפישת המתייחס תומכים בהערכה זו.	• המוטיבציות להנפקת שקל דיגיטלי הוגדרו במפורש על ידי ועדת ההיגוי של הפרויקט ופורסמו לציבור במאי 2021; • באשר לסיכונים הפוטנציאליים מהנפקה, אלו נבחנו וממשיכים להיבחן כחלק אינהרנטי במשימות הפרויקט. בנושא זה, נפנה את חברי הפורום גם אל מסמך "השפעות פוטנציאליות של הנפקת שקל דיגיטלי על מערכת הבנקאות בישראל" אשר פורסם לציבור במרץ 2022; • צוות הפרויקט מקיים מעקב הדוק וקשרים בילטרליים עם צוותים מקבילים בבנקים מרכזיים בעולם ובמסגרת זו עוקב אחר ההתפתחויות <u>השליליות והחיוביות</u> בכל הנוגע לסנטימנט להנפקה מטבע מסוג זה בעולם. עם זאת, לא מן הנמנע שלמדינות שונות יהיו שיקולים שונים (סיכונים ומוטיבציות).

ההתייחסויות שהתקבלו מחברי הפורום

ההתייחסויות כלליות (המשך)

תגובה/תשובה	התייחסות/שאלה
בנק ישראל בדומה לבנקים המרכזיים הרבים שעוסקים בסוגיית ההנפקה האפשרית של rCBDC בוחן גם את סוגיית מגבלות ההחזקה בשקל הדיגיטלי ככלי להתמודדות עם השפעות פוטנציאליות של ההנפקה על נזילות המערכת הבנקאית ולצורך ריסון השפעות תופעת ה- "Disintermediation".	השפעות על המערכת הבנקאית- להנפקת השקל הדיגיטלי עלולה להיות השפעה על המאזנים של הבנקים ושל המערכת הבנקאית בכללותה. לשקול להגביל את סכום השקל הדיגיטלי אותו יוכל הלקוח להחזיק או את תקופת ההחזקה.
ברגע שלקוח הקצה מחזיק שקל דיגיטלי מדובר בהתחייבות ישירה של הבנק המרכזי אשר איננה עוד חלק מהמאזן של הבנק המסחרי (בדומה למשיכת מזומן על ידי לקוח הקצה כנגד יתרת עו"ש/פיקדון בנקאי) ולכן, השק"ד בהגדרתו לא יוכל לשמש מקור הישענות להעמדת אשראי על ידי הבנקים; עם זאת, ככל שההליך ההמרה בין פיקדון בנקאי לשק"ד יתבצע באופן מהיר וחלק, לא מן הנמנע שיתפתחו מודלים עסקיים במסגרתם למשל יוכלו הבנקים להציע המרה לשק"ד על פי דרישה/פעולת תשלום (לעומת טעינת הארנק מראש) בהסכמת הלקוח (וייתכן גם כנגד פיצוי הלקוח); בכל מקרה, המובחנות בין המטבעות השונים תישמר ובנק מסחרי המפתח גם ארנק דיגיטלי לא יוכל להציג יתרת שק"ד ויתרת עו"ש/פיקדון בנקאי כ"מקשה" אחת.	מומלץ לגבש מנגנון שיאפשר לבנקים העמדת אשראי מכספי שק"ד שיפקדו בארנקים שיפותחו על ידם בהסכמת הלקוחות. בפרט, יחסי הנזילות של הבנקים. לאור זאת, חשוב כי בנק ישראל יביא בחשבון שיקולי נזילות ויציבות כחלק מהבחינה והיערכות לבניית מערכת לניהול שקל דיגיטלי.

ההתייחסויות שהתקבלו מחברי הפורום

ההתייחסויות כלליות (המשך)

התייחסות/שאלה	תגובה/תשובה
האם וכיצד ישתלבו חברי בורסה שאינם בנקים במערכת? מדובר על קבוצה אומנם מצומצמת של חברות אך עם מספר לקוחות משמעותי ומסחר רב שעובר דרכם בניירות ערך	• סוגיית האינטראופראביליות עם מערכות הבורסה הינה סוגיה חשובה וייתכנו מספר קונפיגורציות אפשריות לחיבור בין שתי הרשתות (כהערת אגב בנושא זה נציין כי בראייה חדשנית ומתקדמת ניתן לחשוב גם על מודלים שונים של Custodian על נייר הערך ולמשל, במצב בו הנייר ערך מוחזק ב Self-custody על ידי משתמש הקצה לא בטוח שחבר הבורסה חייב להיות מעורב בפעולת הסליקה); • סביר להניח שחברי הבורסה השונים יוכלו להחזיק שקל דיגיטלי ולהשתמש בו גם לנושא הסליקה הכספית כנגד ניירות ערך (ייתכן גם תוך שימוש במנגנונים מתקדמים לסליקה כגון DvP אטומי); • חברי בורסה שאינם בעלי גישה ישירה למערכת זה"ב יוכלו לרכוש את יתרות השק"ד תוך שימוש במתווך (בדומה למשתמשי הקצה האחרים).
רישום חשבונאי – כיצד ירשם נכס זה במאזן הבנקים המסחריים.	• יתרות שק"ד בבעלות הבנק המסחרי – סביר כי יתרה זו תירשם באופן דומה למזומן בכספות הבנקים שכן, מדובר בהתחייבות ישירה של הבנק המרכזי (בהקשר זה יצוין כי לא מן הנמנע שיתרת החזקה זו תוכל להיחשב גם כחלק מחובת הנזילות). • יתרות שק"ד של לקוחות הקצה – כפי שהוזכר קודם לכן, אינן חלק ממאזן הבנק המסחרי.
עבודה במצב Offline עלולה לייצר double spending	סיכון ה Double spending הינו ללא ספק הסיכון המרכזי בסוגיית תשלומי ה Offline ובמסגרת ת"ע של השק"ד נעסוק בסוגיה באופן יסודי תוך בחינת החלופות הטכנולוגיות והעסקיות השונות הקיימות בנושא זה. בהקשר זה, יצוין כי לאחרונה הושלם שלב ראשון בפרויקט "Polaris" בנושא ה Offline ב CBDC אשר רוכז על ידי ה BIS ולקחו בו חלק גם נציגי הטכנולוגיה מפרויקט השק"ד.

תודה!

